

VICTOR HUGO – CHRÁM MATKY BOŽÍ V PAŘÍŽI

Vytvořeno v rámci projektu Gymnázium Sušice – Brána vzdělávání II

Autor: Mgr. Edita Krouská

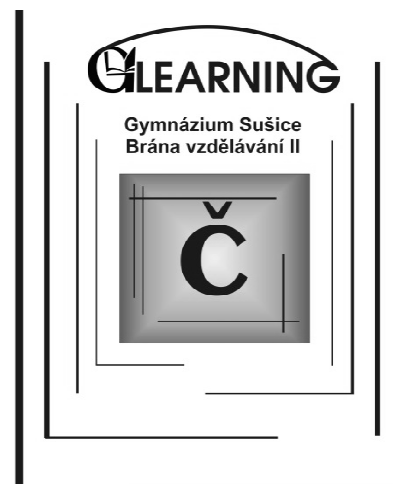
Škola: Gymnázium Sušice

Třída: 4. ročník čtyřletého studia

Předmět: Český jazyk - literatura

Datum vytvoření: září 2013

Označení: VY_INOVACE_32_CJ-1_02

Anotace a metodické poznámky:

Materiál obsahuje pracovní list určený k rozboru textu. Pracuje s ukázkou z uměleckého díla Chrám Matky Boží v Paříži. Následují úkoly vztahující se jak k samotné ukázce, tak i k širšímu kontextu autorovy tvorby, včetně zasazení díla do kontextu světové literatury. Součástí materiálu je i možné řešení, tedy odpovědi na zadané otázky. Pracovní list je vhodný jako příprava k ústní části společné maturitní zkoušky z českého jazyka.

Zdroje a použité materiály:

1. HUGO, Victor. Chrám Matky Boží v Paříži, překlad Milena Tomášková, Knihovna klasiků, Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, Praha, 1955, 535 stran, D 07421
2. POLÁŠKOVÁ, Taána. Literatura – přehled středoškolského učiva, nakladatelství VYUKA.cz, edice MATURITA, Třebíč, 2012 – dotisk 2. vydání, 207 stran, ISBN 80-902571-6-X

Obrázky a schémata byly vytvořeny pomocí nástrojů programu MS Word, 2007.

Materiály jsou určeny pro bezplatné používání pro potřeby výuky a vzdělávání na všech typech škol a školských zařízení. Jakékoliv další využití podléhá autorskému zákonu.

VICTOR HUGO – CHRÁM MATKY BOŽÍ V PAŘÍŽI

Přistoupila beze slova k odsouzení, který se marně svíjel, aby jí unikl, odvázála od pasu čutoru a přiložila ji jemně k nebožákovým vyprahlým rtům.

A tu bylo vidět, jak z toho doposud suchého a planoucího oka vytryskla veliká slza a pomalu stékala po tom nestvůrném, zoufalstvím tak dlouho zkřiveném obličejí. Byla to snad první slza, kterou nešťastník kdy uronil.

Zapomínal však pít. Cikánka netrpělivě sešpulila rty a přitiskla s úsměvem hrdlo láhve k ústům Quasimodovým. Pil dlouhými doušky. Měl palčivou žízeň.

Když dopil, vztáhl své černé rty, bezpochyby aby políbil tu krásnou ruku, jež mu přišla na pomoc. Avšak dívka, jež mu patrně nedůvěřovala a měla v paměti násilné noční přepadení, odtáhla poděšeně ruku jako dítě, které má strach, že je kousne zvíře.

A tu na ni upřel ten hluchý nebožák pohled plný výčitek a nevýslovného smutku.

Byla by to bývala všude dojemná podívaná, jak tato krásná, svěží, nevinná a půvabná dívka, sama tak slabá, přispěchala nezištně na pomoc takovému zoufalství, takové ohydnosti a zlobě. Na pranýři to byla podívaná vznešená.

Dokonce i lid tím byl dojat, začal tleskat a volal: „Výborně! Výborně!“

Právě v té chvíli spatřila kajícnice otvorem své díry cikánku na pranýři a vmetla jí do tváře svou strašlivou kletbu: „Bud' prokleta, dívko cikánská! Prokleta! Prokleta!“

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

ZADÁNÍ ÚKOLŮ

1. Urči literární druh a žánr:
2. Zařaď dílo k uměleckému slohu:
3. Jmenuj romantické rysy díla:
4. Charakterizuj prostředí, ve kterém se příběh odehrává:
5. Charakterizuj slovní zásobu:
6. Jaká je kompozice románu? Ze které části knihy je ukázka? Co ukázce předcházelo a co bude následovat?
7. Charakterizuj postavy vystupující v ukázce:
8. Stručně přibliž děj tohoto románu:
9. Zařaď ukázku do kontextu autorova díla:
10. Uveď překladatele Hugova díla do češtiny, zamysli se nad inspirací pro ostatní umělce:

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

MOŽNÉ ŘEŠENÍ ÚKOLŮ

1. Urči literární druh a žánr: **epika, próza, historický román**

Podle Aristotelovy poetiky rozlišujeme tři základní literární druhy – epika, lyrika a drama. **Epika** je literární druh, v němž je skutečnost ztvárněna vypravováním příběhu. Obvykle mívá dvě složky – řeč autorskou (vypravěč) a promluvy jednotlivých postav. **Román** je prozaický žánr, ve kterém se hlavní dějová linie dále větví, je rozvíjena motivy vedlejšími, epizodními. Druhy románu určujeme podle různých kritérií, například podle času děje (např. **román historický**), podle tématu (např. dobrodružný) či podle formy (např. román v dopisech).

2. Zařaď dílo k uměleckému slohu: **romantismus**

Dílo patří do romantismu, má však i prvky realismu – například realisticky je vylíčena středověká společnost, autor středověk nijak neidealizuje, líčí i stinné stránky společnosti v té době – nevzdělanost, pověřivost či krutost.

Romantismus je umělecký směr typický pro 1. polovinu 19. století, klade důraz na **city** a fantazii. Základním motivem bývá konflikt, **rozpor** mezi realitou a ideálem, romantický hrdina je něčím **výjimečný**, často osamělý, vykořeněný ze společnosti. Romantismus pracuje s tématem **lásky**, často nešťastné a nenaplněné, vrací se do **minulosti** (historický román), čerpá i z lidové slovesnosti, zobrazuje přírodní motivy. Tento umělecký směr je poměrně **subjektivní**, klade důraz na osobitost a jedinečnost autora. Mísí se v něm různé literární druhy a žánry, často vznikají například lyrické balady či básnické povídky, tzv. poemy.

Mezi romantické autory se řadí například německý básník **Novalis** (sbírka básní Hymny noci, nedokončený román Heinrich von Ofterdingen o hledání „modrého květu“, symbolu touhy po nesmrtelnosti), bratři **Jakob a Wilhelm Grimmové** – pohádky, **Heinrich Heine**, německý lyrik a další. V anglické literatuře jsou významnými představiteli romantismu **George Gordon Byron** (autobiografický epos Childe Haroldova pouť), **Percy Bysshe Shelley** (lyrické veršované drama Odpoutaný Prometheus), **Walter Scott** (historické romány Waverley či Ivanhoe), v ruské literatuře pak **Alexandr Sergejevič Puškin** (veršovaný román Evžen Oněgin), **Michail Jurjevič Lermontov** (psychologický román Hrdina naší doby). Ve francouzské literatuře vyniká právě **Victor Hugo**, autor Chrámu Matky Boží v Paříži, či **Stendhal** (román Červený a černý). Do romantismu dále patří americký básník a prozaik **Edgar**

Allan Poe (báseň Havran, povídkový soubor Jáma a kyvadlo), polským představitelem je **Adam Mickiewicz**, maďarským **Sándor Petöfi** a nejvýznamnějším českým romantikem byl bezesporu **Karel Hynek Mácha** (Máj).

3. Jmenuj **romantické rysy** díla:

Výjimečný hrdina – Quasimodo je výjimečný svým zjevem, je znetvořený, hrbatý, stojí mimo společnost, kromě Klaudia Frolla jej nikdo nemá rád. I přes svůj ošklivý vzhled je však schopen velkého citu (oddanost ke Klaudiovi, láska k Esmeraldě).

Kontrast – ošklivý Quasimodo (s čistým srdcem) versus krásná Esmeralda (pohybující se v bídném prostředí kočovných cikánů), svět bohatých (král) a svět spodiny (Dvůr divů)

Téma – středověk (historie), nešťastná láska (Quasimodo miluje Esmeraldu, Esmeralda miluje Phoeba)

4. Charakterizuj **prostředí**, ve kterém se příběh odehrává:

Příběh románu se odehrává v **Paříži** v druhé polovině **15. století**. Prostředí středověké Paříže je vylíčeno velmi podrobně, popisu chrámu je věnována celá kapitola, součástí textu je i mapka středověkých pařížských ulic. Většina postav stojí na **okraji společnosti**, autor podrobně líčí prostředí, ve kterém se pohybují – například Dvůr divů, útočiště tuláků, cikánů a žebráků (ironický název – slepci zde najednou vidí, chromí běhají) nebo například náměstí Gréve, kde je pranýř i popraviště.

5. Charakterizuj **slovní zásobu**:

Autorská řeč je psána **spisovným jazykem**, postavy promlouvají podle svého společenského postavení – Klaudius Frollo či Petr Gringoire vzdělaně, používají i **latinské obraty**, prostí obyvatelé Paříže mají jednoduchý jazyk, ale jejich promluvy jsou mnohdy **metaforické**, např. Quasimoda nazývají „škraboškou Antikristovou“ či „rozšklebenou tvář“. Text obsahuje mnoho **dialogů**, časté jsou **zvolací věty**. Překvapivé zvraty v ději dodávají ději spád. Některé pasáže jsou však dlouhým autorským **monologem**, například detailní popis chrámu a města.

6. Jaká je **kompozice románu**? Ze které části knihy je ukázka? Co ukázce předcházelo a co bude následovat?

Historický román o středověké Paříži je rozdělen do **jedenácti knih**. Třetí kniha je věnována detailnímu popisu chrámu Matky Boží v Paříži (Notre Dame) a Paříže 15. století.

Ukázka je ze šesté knihy, z části s názvem **Slza za kapku vody**. Ukázce předcházela scéna mučení a pranýřování Quasimoda – trest za pokus o únos Esmeraldy. Quasimoda otáčeli v kole, bičovali jej do krve, nadávali mu, někteří jej i kamenovali. Asi po hodině a půl na pranýři dostal velkou žízeň a požádal slabým hlasem o vodu. Nikdo z přihlížejících mu ji však nepodal, nakonec mu dala ze své čutory napít sama Esmeralda.

Po ukázce následuje scéna, ve které se na Esmeraldu oboří kajícnice z Rolandovy věže – nenávidí cikánky za to, že kdysi jí jedna z nich ukradla dcerku (později se ukáže, že Esmeralda je dcerou té ženy).

7. Charakterizuj **postavy** vystupující v ukázce:

Esmeralda je šestnáctiletá dívka, cikánka, drobná, štíhlá, s velkýma očima. Lidé ji nazývají nádherným zjevením, andělem či vílou. Nejčastěji tančí a hraje na bubínek, případně vystupuje se svou cvičenou kozičkou Džali – naučila ji skládat slova z písmen i trochu počítat. Esmeralda byla kdysi unesena cikány a ti ji vychovali. Má dobré srdce, což se projevilo například ve scéně, kdy podala Quasimodovi vodu, či v gestu, že byla ochotná stát se na čtyři roky ženou Petra Gringoir, aby jej uchránila před šibenicí. Miluje Phoeba, kapitána lučištníků, za jeho zranění je pak neprávem odsouzena k smrti. Je hrdá, raději volí smrt než dvoření a pomoc Klaudia Frollo.

Quasimodo je zvoník z chrámu Matky Boží. Když mu byl asi rok, našel jej Klaudius Frollo pohozeného v chrámu, ujal se ho a poskytl mu domov a vlastně i jedinou rodinu, kterou Quasimodo měl. Quasimodo měl velmi silné pouto k místu, kde žil, hbitě se pohyboval po věžích chrámu, miloval zvony, nejraději měl tlustý zvon jménem Marie, Klaudiovi byl bezmezně oddán – přesto jej na konci příběhu shodil z věže, protože viděl, s jakým uspokojením Klaudius sledoval popravu Esmeraldy. Quasimodo byl netvor, měl velký hrb, křivé nohy, jen jedno oko – druhé mu překrývala obrovská bradavice, zvony mu protrhly ušní bubínek, takže ohluchl, příliš nemluvil, byl velmi plachý. Dokázal být i zlý. Lidé se ho báli. Byl však schopen velkého citu, miloval Esmeraldu a kvůli ní byl schopen zabít svého ochránce Frollo. Ze smutku nad ztrátou Esmeraldy objal její mrtvé tělo a zemřel v její blízkosti.

Klaudius Frollo v úryvku sice nevystupuje, ale je důležitou postavou románu. Je to kněz, arcijáhen chrámu Matky Boží. Jako mladík byl velmi vážný, smutný, vášnivý student, v osmnácti letech absolvoval všechny čtyři fakulty pařížské univerzity. Brzy mu zemřeli rodiče na mor a on sám vychovával

svého mladšího bratra Jana (ten byl jeho pravým opakem, rád se bavil, hýřil, nechtěl studovat). Ujal se Quasimoda, nalezence, a byl mu zpočátku dobrým ochráncem. Později se mu však dokázal i vyhýbat, například ve scéně, kdy byl Quasimodo na pranýři, jek kolem na oslu, ale dělal, že nic nevidí. Stal se z něj mrzutý kněz, často se mračil. Byl lstivý, přemluvil Quasimoda k únosu Esmeraldy, která se mu líbila, on jí však ne. Navíc to byl právě on, kdo zranil Phoeba, přesto za tento čin nechal odsoudit Esmeraldu – jako trest za to, že jej nechtěla.

8. Stručně přibliž **děj** tohoto románu:

Příběh tohoto historického románu se odehrává ve **středověké Paříži** v období vlády Ludvíka XI., tedy v druhé polovině 15. století. 6. ledna 1482 na svátek Tří králů se hrají mystérie – mravoučné hry. Autorem je **Petr Gringoire**, filozof a básník. Hru však herci nedokončí, protože představení je neustále přerušováno (student Johannes Frollo se vysmívá mrzákovi prosícímu o almužnu, přijíždí kardinál, je vyhlášena soutěž o nejošklivější škleb...). Soutěž vyhrál **Quasimodo** a byl zvolen papežem bláznů. Slavnostně ho oděli, dostal berlu, ornát i mitru a nesli ho na nosítkách ulicemi. Ve skutečnosti se o žádný škleb nepokusil, ten výraz byl jeho skutečný obličej, Quasimodo byl hluchý, hrbatý, jednooký a křivonohý zvoník z chrámu Matky Boží. Později se dozvídáme, že Quasimodo byl nalezenec, kterého někdo před šestnácti lety položil v chrámu Matky Boží (bylo to v neděli zvané Quasimodo – první povelikonoční neděle). Ujal se ho ze soucitu mladý, asi dvacetiletý kněz **Klaudius Frollo**, smutný, vážný muž, kterému zemřeli rodiče na mor, a on proto vychovával svého malého bratra Jana. Quasimodo miloval chrám, hlavně jeho 15 zvonů, nejvíce tlustý zvon jménem Marie. Stal se zvoníkem, hbitě šplhal po věžích, zvony mu protrhly ušní bubínky a on ohluchl. Bezmezně byl oddán svému zachránci Frollovi, jemuž vděčil za život. Klaudius Frollo byl spíše přísný a mrzutý, často se mračil. Z jeho bratra Jana vyrostl naopak mladík vtipný, zábavný, až prostopášný, nechtěl studovat, byl pořád bez peněz a chodil si pro ně ke svému bratrovi. Jednou přistihl Klaudia v tajné komůrce, jak mluví sám se sebou o pokusech, tajemstvích, alchymii, dokonce viděl, jak vryl do zdi řecké slovo znamenající osud.

Na náměstí Gréve, kde stála šibenice a pranýř, tančila drobná, štíhlá, šestnáctiletá cikánka s velkýma očima. Byla to **Esmeralda**, tančila, hrála na bubínek a předváděla kousky své vycvičené kozičky jménem Džali. Esmeralda okouzila Petra Gringoira i kněze Klaudia Frolla. Když ji Gringoire sledoval, byl svědkem přepadení Esmeraldy dvěma muži – jedním z nich byl Quasimodo, bezmezně oddaný svému opatrovníku Klaudiu Frollovi, na jehož příkaz se pokusil Esmeraldu unést. Objevil se však **Phoebus**, kapitán lučištníků z královské stráže, a Esmeraldu zachránil. Ta se do něj zamilovala. Gringoire byl v bitce s Quasimodem zraněn, utekl a skryl se ve Dvoře divů, což byl domov cikánů, tuláků a žebráků (kde slepci najednou viděli a chromí

běhali). Chtěli Gringoiru oběsit, jen tak, pro pobavení, ale zachránila ho Esmeralda, která prohlásila, že si ho vezme za muže na čtyři roky. Šlo však jen o formální manželství, bez fyzické lásky – Esmeralda před básníky a filozofy dávala přednost bojovným mužům, kteří ji dovedou ochránit.

Quasimodo byl za pokus o únos Esmeraldy odsouzen k výprasku a hodině na pranýři. Mučili ho, otáčeli v kole, bičovali jeho tělo až do krve. Přesýpacími hodinami mu byl odměřen čas na pranýři. Lidé se mu smáli, nadávali mu, někteří jej i kamenovali. Quasimodo byl však netečný. Klaudius jel kolem na mezku a raději odvrátil oči. Po hodině a půl poprosil Quasimodo o vodu, ale nikdo mu ji nepodal. Pak přistoupila Esmeralda a dala mu napít ze své čutory. Quasimodo uronil svou první slzu v životě.

Ke konci prvního dílu se ještě seznámíme se sestrou Gudulou, tajemnou ženou žijící v komůrce Rolandovy věže zvané Myší díra. **Gudula** byla poustevnice, kajícnice. Dozvíme se, že před osmnácti lety to byla veselá a půvabná chudá dívka, které přezdívali Sedmikráska. Stala se z ní prostitutka v Remeši, porodila holčičku jménem Anežka. Jednoho dne jí dcerušku unesli cikáni a místo ní jí podstrčili zohaveného netvora, kterého ona pak odložila v chrámu Matky Boží. Myslela, že cikáni její holčičku snědli, a stala se z ní podivná samotářka.

Další část příběhu se odehrává v měsíci březnu. Seznamujeme se se slečnou Lilií a jejími družkami, dcerami z bohatých rodin. Slečny vyšívají gobelíny. Je u nich i Phoebus, Liliin snoubenec. Z okna spatří Esmeraldu a pozvou ji nahoru. Kozička Džali pak z písmenek poskládá jméno Phoebus. Phoebus poznal, že ho Esmeralda miluje, a dal si s ní schůzku. Klaudius Frolo ze žárlivosti Phoeba bodl dýkou, obviněna je však Esmeralda. Asi po měsíci je Esmeralda soudci královského soudního dvora odsouzena za vraždu vojáka a za čarodějnictví. Dívka vinu popírá, je však mučena (španělskou botou) a v bolestech se přiznává k vraždě i k účasti na čarodějnických hodech. Ve vězení čeká na smrt, navštíví ji Klaudius Frolo, přiznává se, že ji miluje. Esmeralda však raději volí smrt. V den, kdy má být pověšena, uvidí Esmeralda v okně Phoeba, o kterém se domnívala, že je mrtev. Stál v okně se svou snoubenkou Lilií. Na poslední chvíli je Esmeralda zachráněna Quasimodem, který ji popadl a utekl s ní do chrámu, kde našla azyl a kam za ní nemohli ani soudci. Bylo to silné setkání dvou nešťastníků – vyvržence přírody, ošklivého Quasimoda, a vyvržence společnosti, neprávem odsouzené Esmeraldy. Esmeralda zůstala ve věži chrámu schovaná několik dní. Z okna pozorovala Phoeba. Quasimodo slíbil, že jí ho přivede, Phoebus však odmítl. Klaudius si myslel, že Esmeralda je mrtvá, jednoho dne ji však spatřil v chrámu. Začal žárlit na Quasimoda, který jí denně nosil květiny. Jednou v noci přišel Klaudius za Esmeraldou, začal ji objímat a líbat, ona se bránila, křičela, ale hluchý Quasimodo ji neslyšel – teprve když zapískala na píšťalku, přiběhl a násilníka odhodil. Pak ale zjistil, že tím násilníkem je Klaudius, jeho ochránce, a pustil ho.

Klaudius potkal Gringoire a řekl mu, že Esmeralda bude brzy znovu odsouzena. Vymysleli spolu lest – unesou ji cikáni. V noci se třicet cikánů s kladivy a tyčemi pokouší dostat do chrámu, ale marně. Quasimodo na ně shora hází trámy. Král se dozvěděl, že v ulicích je vzpoura, chtěl Esmeraldu dostat z chrámu a nechat pověsit. Cikáni musí bojovat s královskými oddíly, je mnoho mrtvých. Quasimodo nenašel Esmeraldu v komůrce, unesli ji Petr Gringoire spolu s Klaudiem Frollem, na loďce ji převezli na druhý břeh Seiny. Petr zachránil Džali a Klaudius se ještě jednou snaží vyznat lásku Esmeraldě, která opět raději volí šibenici. Klaudius odvede Esmeraldu k Rolandově věži a nařídí Gudule, aby ji pohlídala, než přivede vojáky. Gudula cikánky nenáviděla, vyprávěla jí, jak jí unesli její dcerušku, a ukázala jí botičku, která jí po malé Anežce zbyla. K překvapení obou žen vyndala Esmeralda z amuletu, který nosila na krku, druhou botičku. Gudula poznala, že Esmeralda je její dávno ztracená dcera. Gudula nechtěla dceru vydat vojákům, ti ji zabili a Esmeraldu pověsili. Klaudius vše pozoroval z věže chrámu a ďábelsky se smál. Quasimodo ho shodil z věže a rozplakal se. V noci po popravě bylo Esmeraldino tělo odvezeno do sklepení na Montfauconu. Asi rok a půl či dva roky po Esmeraldině smrti našli ve sklepení dvě kostry – kostra hrbáče objímala kostru drobné dívky. Quasimodo odešel zemřít k Esmeraldě.

9. Zařaď ukázkou do **kontextu autorova díla**:

Jedná se o první z Hugových velkých románů. Autor jej napsal roku **1831**. U čtenářů měl okamžitý úspěch, kritika však zpočátku o díle pochybovala. Hugo byl literárně činný už od roku 1819, kdy začal publikovat literárněkritické stati a divadelní recenze. Psal i poezii a divadelní hry, například drama Cromwell. Roku 1845 vstoupil do politiky, úspěšně kandidoval do parlamentu, dvakrát se stal senátorem. Téměř dvacet let žil v exilu. Mezi další romány patří **Bídníci** (Ubožáci, 1862), **Dělníci moře** (1866), **Muž, který se směje** (1869), **Devadesát tři** (1874).

10. Uveď **překladaatele** Hugova díla do češtiny, zamysli se nad **inspirací** pro ostatní umělce:

Victora Huga překládal do češtiny například **Jaroslav Vrchlický**. Ve dvacátém století román přeložila **Milena Tomášková**. Do češtiny byla kniha přeložena i pod názvem Zvoník od Matky Boží. Román byl mnohokrát **zfilmován**, nejslavnější je film z roku 1956, kde Esmeraldu hraje Gina Lollobrigida a Quasimoda Anthony Quinn. Známy je i animovaný film z roku 1996 z dílny Walta Disneye.